

KULTURKRÓNKA

A PETRÓLEUMLÁMPA HARCA A TUNGSRAM KÖRTÉVEL

Elz a cím tulajdonképpen akkor volna teljes, ha így irnám: A petróleumlámpa harca a tungsrampkörtével és a szociográfia szerepe a kirakatrendezésben — karácsony előtt. Azaz irhatnám úgy is, hogy husvét előtt. Viszont ha jóslatokba akarnánk bocsájtani, akkor a „jövőben“ szót kellene a végére tenni. De maradjunk egyelőre csak karácsonynál. Tudniillik e pillanatban szintén karácsonyra készülünk. Különösen a kirakatkultúra próbál remekelni ilyenkor. Először is minden kirakattulajdonos, tekintet nélkül fajra, nemre és felekezeti hovatartozandóságra beleéli magát az angyal szerepébe. Az illúzió kedvéért ugyan nem csináltat magának angyalszárnyakat, de — és itt sóhajtsunk egyet — feltétlenül átrendezteti a kirakatokat. Bevézeti a szigoruan fix árakkal fenyegetőző táblákat és hirdet az ujságokban. Ugyanakkor izléses betűkkel, persze feltűnő nagyságban, reklámokat függeszt ki a hétköznapfi firma fölé és imígyen csábit: „Mélyen leszállított karácsonyi árak“. Sajnos esztendők óta nem állt módomban meggyőződni ezekről a „mélységekről“, ellenben tavaly ugyancsak megcsodáltam a *Columbia* kirakatát. Itt ugyanis rádiót, villanyfőzőt, villanyvasalót, csengőgombot, de legfőként „Tungsrampkörtét“ kínáltak. De hát az nem kifejezés, hogy kínáltak. Elsősorban nem volt az olyan tendenciózus kínálás, mert nagyon tárgyilagosan és tudományosan forgott a kirakatban egy kis szinpad. Ezen a szinpadon viszont drámai kulturharcot folytatott az ósdi petróleumlámpa a civilizált Tungsrampkörtével. Természetesen csak úgy szimbolikusan, de három felvonás keretében dölt el a csata. Magától értetődően a Tungsrampkörte javára. Azaz várjunk csak. Talán nem egészen így volt mégsem. Menjünk szép sorjában. A néma cselekmény 1860-ban indul egy kispolgári lakásban. Egy pápaszemes agg és vaksi házaspár ül az asztal mellett. Puposok mind a ketten a görnyedéstől. A férfi ugyanis az ujságjába bujva olvas, a feleség meg a stoppolást tartja olyan rövidlátón a szeméhez közel, hogy szinte a harisnyához ölti az orrát is. A körülményekből ítélve előreláthatólag mindkettlen megfognak vakulni rövidesen. Hiszen az asztalon kajánul s főként a világossággal fősvénykedve köztük áll a bajkeverő hólyagos petróleum lámpa. A tragédia közeli kifejlődését nyomatékosan aláhuzza az 1860-as dátum, ami nyilvánvalóan azt akarja jelenteni, hogy az akkori Bach-korszak sötétsége is segít kezére játszani a szerencsétlen házaspár szemévilágát az álnok petróleumlámpának. Ezzel aztán le is megy a függöny... az az a forgószinpad fordul egyet, még pedig negyvenévnit s diszes, századelei szalon tárul elénk. Ez a második felvonás 1900-ban történik, ahogy a sugólyuk helyére irt dátum jelzi. A szin valamivel világosabb. Érthető is, mert szinváltozás közben

Deák Ferencz bölcsen nyélbeütötte a kiegyezést, amellet feltalálták a villanyt, Edison pedig a villanykörtét s ime az asztalról hiányzik a hólyagos petróleum lámpa. Ehelyett pici kis homályos égő lóg le a csillárdróton. Szemmeláthatólag nem egyenes leszarmazottja a hólyagos lámpa nagyanyónak. Mig viszont a színen lévő házaspár valamelyike sejthetőleg unokája az előbb látott öregeknek. A legtöbb valószínűség a férfi mellett szól, aki zsaketben feszülve a lámpa alatt áll, szemüveget visel és... szintén ujságot olvas, a felesége önagyága meg a tükör előtt toaletet csinál, meg lehetős kinnal s dühös kézmozdulattal látszik inteni a férjének: Állj félre, Kázmér a világosság elől, kérlek. Egyszóval családi botrány és válóper lóg a levegőben, nyilván a kis villanykörte miatt. Szerencsére ekkor jön a III. fordulat, helyesebben a harmadik felvonás, 1937. Ugylátszik a közbeeső világháború kiegyenlített mindent, mert csupa fény, csupa ragyogás a szín. Az ur, az előbbi ur fia s az öreg ur dédunokája, a javithatatlan férfi, frakkban, lakcipőben s a félszemén monoklival a családi hagyományokhoz híven a szoba egyik távoli sarkában hanyagul ujságot olvas, talán éppen Madrid bombázását. Önagyága estélyi kosztümben örök asszonyisággal a tükör előtt vakolja az arcát. Közben derűs, vidám, boldog s félig meztelen a derékig kivágott selyemben. S mindez a csillárból diadalmasan kiragyogó Tungstram körtéből árad szét...

A báméskodók megkönnyebülten sóhajtanak a kirakat előtt s látszik rajtuk, hogy Tungstram pártiak lettek időközben, de nem mozdulnak se befelé az üzletbe, se más dolguk után, hanem még várnak valamire. Talán nem győznek betelni a Tungstram diadalával? Egyszerű kisemberek, olyanok, akik rendszerint mindent megbámulnak az uccán, de semmit sem vesznek. Állnak és várnak. Szemükben egyre nagyobb a kíváncsiság és sok a néma kérdés. S ekkor a kirakatban megint fordul egyet a színpad. Élénk nyüzsgölődés a báméskodók közt, aztán gyors lelohadás, mert ismét az 1860-as kép fordul vissza a hólyagos petróleumlámpával, mintha semmisse történt volna. Természetesen a csalódott arcúak most már azért is mégegyszer akarnak potyázni. És mozdulatlanul várnak, de a színpad is megkutyálta magát közbe, mert szintén nem mozdul. Öt, tíz perc és a Bach-korszak nem akar elmúlni. Csődület támad. A történelem megakadását végül észreveszik az üzletben is és egy szerelő segéd feje jelenik meg a kirakatban. Babrál valamit a színpad alatt s az váratlanul örült gyorsan kezd forogni néhány ezer esztendő előre s egyszer csak megtorpan. Hopp bizonyára most 5937 lesz látható. Ördögöt! Visszafelé foroghatott, mert megint csak az 1860-as színnél kötött ki. De most már hiába babrálja a szerelő, áll, áll rendületlenül a kaján petróleumlámpa.

Én úgy érzem igaza is van, ha nem mozdul többet. A szerelő és a kirakatredező a kis színpadot hibásan konstruálták meg. Előzetesen elfeledkeztek egy kis szociográfiai előtanulmányt végezni a külvárosokban, ahol még ma, 1938-ban is minden második házban petróleumlámpa ég... hólyag nélkül. Tehát még az 1860-as

korkép sem volt hú. Oda faggyugyertyát kellett volna állítani s legfeljebb 1900-ba a hólyagos lámpát. Az 1937-es képbe pedig egy könyörtelen arcú szerelőt, aki éppen kikapcsolja a villányt a fize-tőképtelen áramfogyasztótól. Bizony még nem dűlt el a harc a petróleum lámpa és a Tungstram között. Tán éppen ezt sejtették meg a báméskodók a kirakat előtt, amikor még vártak valamit. Kár, hogy nem adtam tudtukra, hogy ez a lámpaháború könnyen egy harmadik javára dőlhet el. Még pedig a faggyugyertya javá-ra, ha nem is mindörökre, de egy jó néhány évtizedre. Éppen ezt gyanítva nem jegyeztem fel még a tavaly ezt a kis krónikát. Bár akkor még én is reméltem, hogy Tungstram mellett írhatok róla egy himnuszt. Sajnos mégis petróleumlámpa világított e sorok irásánál. Az uccámban ugyan évek óta ki van feszítve a fővezeték, de a tiz ház közül csak háromba vezették be a villanyfényt.

Lám lám mi is volna, ha a kirakatrendeztetők tekintetbe ven-nék kissé a szociográfiát is. Legalább ilyenkor — karácsony előtt. S mi is volna, ha tényleg angyali szándékkal s kevesebb reklám-mal tényleg nagyon, de nagyon mélyen leszállítanák az árakat, hogy legalább egy tisztességes hólyagos petróleum lámpára jus-son. (Nagy István)

ÉPPEN EZ HIÁNYZOTT

„Amerikában hire terjedt, hogy nemzetközi konferenciát hívnak össze a háború humánusabbá tétele érdekében. A kongresszust nagy beszéddel Rooseveltnél nyitja meg Newyorkban.“

Megdöbbenve, izzadó rémülettel olvashattuk ezt a néhány sort a na-pilapokban. És bárki, aki a vérontások történetéről, technikai, gyakorlati megoldásairól hallott már egyet-mást, és összeveti a régibb korok és napjaink e szakmába vágó célszerűségeivel, az nem is olvashatta más érzéssel. Ha már a nyelv törvénye, a mondatképzés megtűri ilyen perverz fogalomzavart, mint „humanizmus“ és „háború“, nézzük hát, mit várhatunk a fent jelzett konferenciától. Azt semmiesetre se várjuk, hogy a hadviselő felek vezérő tábornokai akár világnézeti, akár imperialista szépségektől fűtve kiállnak majd a gyepre, s ott valamelyik jól földhöz nyekkenti a másikat, s ezzel a háború szerencsésen eldőlt és befejezte-tett. Nem várhatjuk, hogy a katonák légycsapóval szereltetnek fel, hogy azzal paskolják egymás fejébüdját, nem várhatjuk, hogy a bombavető repülőgépekről a konferencia után szaloncukrot, banánt, narancsot, bor-zalmasabb esetben kókuszdiót fognak ledobálni „akinek a fejire esik, pap lesz“ szövegű röpirat kíséretében, és nem várhatjuk, hogy a gázlövedé-kek tüsszentőport fognak durrantani. Ha mindezt nem várhatjuk, — pe-dig a konferencia anyaga alapján csak ilyesmit remélhetnénk, — mit várhatunk?

Az ősember minden egyéb eszköz híján a két kezével intézte el há-borús konfliktusait. A kezével és valószínűleg a fogával. Megfojtotta „ellenségét“, szétharapta a torkát. Vadállati módon. Az emberré fejlő-dés terére akkor lépett, mikor sikerült a mellső lába közé kapni egy fur-kósbót és célszerűen elhelyezett ütésekkkel nyerte meg a csatát. El kell ismerni, hogy egy ilyenfajta győzelem vagy vereség az erőviszonyoknak teljesen hú képe volt. Óriási haladást jelentett azután a lándzsa és még-inkább a nyíl, melyet minden bizonnyal a kezdeti humanizmus eszméje